

KRISHAN CHANDAR ASARLARINING O‘ZBEKCHA
TARJIMALARI.

Nazrullayeva Gulnoza Karimbek qizi

TDSHU katta o‘qituvchisi, PhD, Toshkent, O‘zbekiston.

+99899 828 53 46; e-mail: nazrullayevag@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqola zamonaviy hind adabiyotining yorqin namoyandasi Krishan Chandar asarlarining o‘zbekcha tarjimalari tahlil qilinadi. Hozirgi kunga qadar sharqshunoslik va tarjimashunoslikda maxsus o‘rganilmagan. Ishimizda ilk bor Krishan Chandar hikoyalarini o‘zbek tiliga tarjima qilgan A.Ibrohimov va A.Fayzullayevlarning tarjimonlik mahorati masalasi o‘rganildi.

Kalit so‘z va iboralar. Krishan Chandar, tarjima, Dadar ko‘prigidagi bolalar, personaj nutqi, bolalar nutqi.

Hind adabiyotining yirik namoyondalaridan biri Krishan Chandar hind adabiyoti taraqqiyotiga katta hissa qo‘shgan. Hozirgi zamon urdu adabiyotining yirik vakili bo‘lib, uning “Tilsimi xayol” (1937), “Biz vahshiyimiz” (1949) hikoyalar to‘plami, “Mag‘lubiyat” (1958), “Bo‘ron kurtaklari” (1954), “Kumush yara” (1964) romanlari, “Ko‘cha ortga qaytadi” (1961), “Ikkinchi qor yog‘ishdan avval” (1967) qissalari, Loy o‘yinchoqlar” (1956), “Xotiramdagi chinorlar” (1968), “Eshakning sarguzashtlari” (1958 – 65), “Dadar ko‘prigidagi bolalar” (1958), “Qog‘oz qayiq” (1966) qissalarini yaratgan.

Krishan Chandar hozirgi zamon talabiga javob beradigan yozuvchilardan edi. Uning romanlarini va hikoyalarini nafaqat o‘z ona yurtida balki o‘zga yurtlarda ham mutola qilishadi. Uning romanlari ko‘plab dunyo tillariga tarjima qilingan. Xususan ingliz tiliga, fransuz tiliga, nemis tiliga, golland tiliga, norveg tiliga, rumin tiliga, venger tiliga, chex tiliga, slovyan tiliga, polyak tiliga, serb tiliga, arab tiliga, fors tiliga, sinigal tiliga, xitoy tiliga, koreys tiliga, yapon tiliga, o‘zbek tillariga va boshqa tillarda nashr etilgan. Krishan Chandar ijodiga bag‘ishlab yozilgan maqolalar ko‘pdir. U 20 dan ortiq roman, 30ga yaqin hikoya muallifidir. Shuningdek, yozuvchining kinofilm ssenariylari va hajviy romanlari mashhur.

Krishan Chandar 1913-yil 23-noyabrda Vazirobod shahrida tavallud topgan. Uning otasi shifokor bo'lishiga qaramasdan she'riyatga qiziqar edi va farzandlarini adabiyotga bo'lgan muhabbatini oshira olgan. Shu sababli uning ikki o'g'li Krishan Chandar, Maxendranatx va bir qizi Surla Devi yozuvchi bo'lib yetishishdi. Krishan Chandar 1930-yil Laxordagi Farman xristian kollejida tahsil olgan. 1934-yil kollejni tamomlab, kollejni o'zida ingliz mahalliy jurnal muharriri bo'lib ishlay boshlagan. Ishlash davomida ingliz adabiyotiga qiziqishi ortib borgan. 1932-yil Krishan Chandarning "Sadxu" hikoyasi ana shu jurnalda urdu tilida chop etilgan. Yozuvchi ijodida ko'plab romanlar, hikoyalar to'plamlari, drammlar, tanqidiy maqolalar va ocherklar uchraydi. Ular taxminan 80 ga yaqindir.

Krishan Chandar ijodi odatda hayotdan olingan voqealardan tashkil topardi. Uning roman, hikoyalarda nochorlikda yashovchi odamlar hayoti, mehribon va g'ururli insonlar taqdiri, yaxshi insonlarni xor qilmaslik to'g'risida so'z yuritilar edi.

Krishan Chandar hikoyalarining ilk tarjimalari: 1955-yilda "Seni kutaman" ("Жду тебя" मैं इंतज़ार करूंगा) nomli hikoyasi rus tilidan Mahmud Yahyoyev tomonidan o'zbekchaga tarjima qilingan. 1957-yil "Shamollar onasi" ("Мать ветров" तुफ़ान की कलीआँ) hikoyasi rus tarjimoni V.Bikova tomonidan tarjima qilingan. 1958-yilda ushbu hikoyani rus tilidan Qodir Mirmuhamedov o'zbek tiliga tarjima qilgan. "Yozuvchining ilk ijodiga mansub lirik hikoyasi "Angi" romantik bo'yoqdorlikka ega. "Angi" hikoyasi yozuvchining bolaligi o'tgan Kashmir bilan bog'liqdir. 1972-yilda "Angi" hikoyasi urdu tilidan rus tarjimashunoslari I.Rabinov va I.Kudryavsev tomonidan rus tiliga tarjima qilingan". 1979 – yil "Bir eshakning sarguzashti" ("Полождения Осла" एक गधे की आत्मकथा) hikoyasi Mustafu Horun tomonidan Bengal tiliga tarjima qilingan. 1983-yil Amir Fayzullayev "Ezgulik xapdorisi" hikoyani o'zbek tiliga tarjima qilgan.

1972-yil Moskvada Krishan Chandar qissalari va hikoyalari "Zamonaviy nasr ustalari. Hindiston". (Мастера Современной прозы. Индия) kitobi chop etilgan. Mazkur kitobda Krishan Chandarning eng mashhur 2 ta qissasi va 23 ta hikoyasi jam bo'lgan. Kitobni tuzuvchi va tarjimoni A.Suxochev. Ushbu kitobdagi barcha qissa va hikoyalar urdu tilidan tarjima qilingan. "Kitobda yozuvchining eng mashhur qissalaridan "Yer qachon paydo bo'lgan" ("Когда пробудились поля", "जब खेत जागे"

1951) va “Xotiramdagi chinorlar” (“Чинары моих воспоминаний”, “मेरी यादों के चिनार” 1968) qissalari joy olgan”. Kitobda 23 ta hikoyalarning rus tiliga qilingan tarjimalari mavjud.

Odatda Krishan Chandar hikoyalarida Hindistondagi hayot qiyinchiliklari gavdalanar edi. Garchi u boshqa mavzularda ham ijod qilgan bo‘lsada. Hindistonda Krishan Chandarning kitoblari mahalliy 16 tilda bosib chiqarilgan. Hamda ko‘plab asarlari chet tillariga tarjima qilingan. Xususan ingliz va rus tillariga. Uning eng mashhur romanlaridan biri “Eshakning sarguzashti” (“Похождения Осли” एक गधे की आत्मकथा), “Singan daraxt” (“Перевернутое дерево” उल्टा दाराखत) falsafiy ertaglaridir. 2007-2008-yillarda mashhur kitoblaridan biri “Qalb ovozi” (“Голос сердца” चांदी का घाव दिल) R.Qayumova tomonidan urdu tilidan o‘zbek tiliga tarjima qilingan.

“Krishan Chandarning ilk hikoyalari “Botkin kasalligi” (“Желтуха”) hamda, Laxor jurnallarida chop etilgan “Adabi dunyosi” (Адаби дунья) va “Хумойун” (Хумаюн) asarlari kitobxonlar etiborini tezda o‘ziga chorladi. Krishan Chandarning dastlabki hikoyalar to‘plami “Tilimi xayol”(1937) (Талисман мысли) nomli ilk hikoyalar to‘plami unga shuhrat olib keldi”.

Krishan Chandarning “Dadar ko‘prigidagi bolalar” (“Дети с Дадарского моста” ”दादर पुल के बच्चे”) qissasi 1999-yil hindiy tilidan Ansoriddin Ibrohimov tarjima qilgan. Yozuvchining “Bir qizga ming oshiq” (“Одна девушка и тысяча влюбленных” एक लड़की हजार दीवाने) romani 2011-yil tarjimon Amir Fayzullayev hindiy tilidan tarjima qilgan.

Krishan Chandar shunchalar ijodga sho‘ng‘iganidan o‘zining salomatligiga beparvo bo‘lgan. Uning san‘atga bo‘lgan muhabbati juda kuchli edi. U 1977-yilning 8-martida Bombay shahrida yurak xuruji tufayli vafot etgan. Yozuvchiga bag‘ishlab Punch shahrining markaziga haykal qo‘yishgan.

Krishan Chandarning ko‘pgina tarjima hikoyalari o‘zbek kitobxonlariga ma’lumdir. Adibning A.Ibrohimov tomonidan o‘zbek tiliga tarjima qilingan “Dadar ko‘prigidagi bolalar” (दादर पुल के बच्चे) qissasi 1999 yilda tarjima qilingan va “Bir

qizga ming oshiq” (एक लड़की हजार दीवाने) romani A.Fayzullayev tomonidan 2011 yilda o‘zbek tiliga tarjima qilgan.

Oxirgi yillarda O‘zbekistonda Sharq tillaridan, xususan, hindiy tilidan badiiy asarlarni tarjima qilishda katta ishlar qilindi. Hind adabiyotining mashhur vakillaridan biri Krishan Chandarning qalamiga mansub “Dadar ko‘prigidagi bolalar” asari 1999-yil hindiy tilidan o‘zbek tiliga Ansoriddin Ibrohimov tarjima qilgan, hamda, “Bir qizga ming oshiq” asari 2011-yil Amir Fayzullayev hindiy tilidan o‘zbek tiliga o‘giran. Tarjimonlar Krishan Chandarning ushbu qissalarini kitobxonga manzur qilish maqsadida o‘z ona tilining imkoniyatlaridan unumli foydalangan.

Krishan Chandarning “Dadar ko‘prigidagi bolalar” asari tarjimasida bolalar nutqi bolalarcha mohirona berilgan. Asarni tahlil qilish jarayonida bolalar nutqining rivojlanishida nafaqat til qonunlari, balki og‘zaki nutqqa xos xususiyatlar, tafakkurning rivojlanish qonuniyatlari, atrof-muhit bilan tanishish jarayonida hosil qilingan tasavvurlar ham o‘z aksini topishi mumkin.

Bolalar nutqining rivojlanishida nafaqat til qonunlari, balki og‘zaki nutqqa xos xususiyatlar, tafakkurning rivojlanish qonuniyatlari, atrof-muhit bilan tanishish jarayonida hosil qilingan tasavvurlar ham o‘z aksini topadi. Shu jihatdan psixolingvistika mustaqil fan sifatida shakllanganidan so‘ng bu yo‘nalishga bo‘lgan e’tibor tobora ortib bordi.

चार कदम और आगे जाकर हमें एक और लड़का मिला जो लकड़ी के एक छोटे-से तख्ते पर फाउण्टेन पेन रखे, उन्हें बेच रहा था और आवाजें लगा रहा था, 'असली शेफर का पेन केवल चार आने में।

Sal nari yurib, yana bir bolaga duch keldik. U kichikroq bir faner taxtaga qator qilib avtoruchkalarni terib olganda, “Kep qoling asl yoqut avtoruchkaga! Kep qoling, atigi to‘rt anna!” deb ovoziining boricha qichqirayapti.

Ushbu gapning tarjimasi o‘zbek kitobxoniga chunarli qilib tarjima qilingan. Chunki tarjimon asliyatdagi “Asl avtoruchka faqat to‘rt annaga” personaj nutqini “Kep qoling asl yoqut avtoruchkaga! Kep qoling, atigi to‘rt anna!” deb mohirona o‘zbek tiliga o‘giran. O‘zbek xalqiga tegishli “Kep qoling” bozorda ishlatiladigan gapni joyiga qo‘yib ishlata olgan.

'जाओ, जाओ।' उस लड़के ने हमें अपने निकट आते हुए देखकर कहा, 'कहीं कोई दूसरी जगह देखो, मेरी ग्राहकी खराब न करो ।'

- Qani, jo‘nab qol-chi, bu yerdan! – uning yoniga o‘tirmoqchi bo‘lganimizni ko‘rib do‘q qildi bola. – Borlaring, boshqa yoqqa borlaring, savdoning beliga tepasanlar!

Bu o‘rinda tarjimon gaplarni tarjima qilayotganda iboralarni qo‘llagan. Misol uchun, 'कहीं कोई दूसरी जगह देखो, मेरी ग्राहकी खराब न करो।' jumlaning tarjimon "Borlaring, boshqa yoqqa borlaring, savdoning beliga tepasanlar!" deb o‘zbek tiliga o‘giradi. Asliyatdagi "मेरी ग्राहकी खराब न करो" gapni quyidagi ibora bilan beradi "Savdoning beliga tepasanlar". Mutarjim ushbu gapni to‘g‘ri tarjima qilgan deyish mumkin.

कम्पाउण्ड के बाहर मोमबत्तियां बेचने वाला एक छोटा-सा लड़का हमारे पीछे-पीछे हो लिया।

'पूअर आरफन....यतीम हूं....पूअर, पूअर आरफन....तीन आने में दो कैण्डिल बेचता हूं....और मोम की बत्तियां तीन आने में ले जाओ....क्राइस्ट तुम्हारा भला करे, तीन आने ही दो....पूअर आरफन....मदर-फादर डेड....तीन आने ही दो '

Bizga o‘sha yerdan sham sotib o‘tirgan kichkinagina bir bolakay ilashdi. U inglizcha va hindiychani aralash-quralash qilib, buzib-yorib labi-labiga tegmay bidirlardi:

Ota-onam yo‘q...yetimman, ikkitasi uch annadan sham sotaman...Sizlar ham shamdan ola ketinglar...Xudo xayringizni bersin, uch annagina berib, shamdan ola ketinglar...Bir bechora yetim bolaman...Ota-onam o‘lib ketgan...Uch annani ayamanglar

Tarjimon "U inglizcha va hindiychani aralash-quralash qilib, buzib-yorib labi-labiga tegmay bidirlardi:" gaplarini o‘zidan qo‘shadi. Kichkina bolakay qanday gapirayotganini tarjimon kitobxonlarga aniq tushintirib ko‘rsatib beradi. Asliyatdagi "क्राइस्ट तुम्हारा भला करे" gapini tarjimon "Xudo xayringizni bersin" deya o‘zbek tiliga o‘giran. Bizningcha tarjimon bola qaysi dinga tegishliligini ochib bera olmagan. Gapning mohiyati bekilib qolgan desak mubolag‘a bo‘lmaydi. Mutarjim bolaning xristian diniga mansubligini e‘tiborga olishi kerak edi. "Xudo o‘zi madadkor bo‘lsin" deya berishi mumkin edi. Mutarjim bolakayning nutqini asliyatdan ham marobiga

yetkazib tarjima qilgan desak bo‘ladi. Chunki tarjimada bolakayning nolalari chiroyli tasvirlangan. Ammo asliyatda unday emas.

Bir tildan biror bir asarni tarjima qilish salkam yangi asar yaratishga teng. Chunki ikkala mehnat ham ijod bilan jambarchas bog‘liq. Krishan Chandarning “Dadar ko‘prigidagi bolalar” hikoyasi tarjimasida mutarjim erishgan yutuqlarni sanash qiyin. Shu bilan bir qatorda, tarjima jarayonida yo‘l qo‘yilgan ayrim kamchiliklarga nisbatan ham obyektiv munosabat bildirish lozim. Ana shu nuqtai nazarlardan kelib chiqib bu borada olib borilayotgan tadqiqotlarimizni davom ettirish kerak bo‘ladi.

Foydalanilgan manba va adabiyotlar ro‘yxati:

1. Бархударов А.С., Бескровный В.М. Хинди-Русский словарь. – М., 1972.
2. Кришан Ч. Сени кутаман. Ҳикоя (рус тилидан Маҳмуд Яҳёев таржимаси) // Жаҳон адабиёти. – Т.: Шарқ, 1955.
3. Кришан Ч. Шамоллар онаси. Ҳикоя (рус тилидан Қодир Мирмуҳаммедов таржимаси) // Жаҳон адабиёти. – Т.: Шарқ, 1958.
4. Кришан Ч. Эзгулик хапдориси. Ҳикоя (хиндий тилидан Амир Файзуллаев таржимаси) // Жаҳон адабиёти. – Т.: Шарқ, 1958.
5. Кришан Ч. Бир қизга минг ошиқ. Роман (хиндий тилидан Амир Файзуллаев таржимаси) // Жаҳон адабиёти. – Т.: Шарқ, 2011. - № 4.
6. Кришан Ч. Дадар кўпригидаги болалар. Қисса (хиндий тилидан Ансориддин Иброҳимов таржимаси) // Жаҳон адабиёти. – Т.: Шарқ, 1999. - № 2.
7. Мусаев Қ. Таржима назарияси асослари. – Т.: Фан, 2005.
8. Сухочев А. Мастера современной прозы Кришан Чандар. — М.: Прогресс, 1972.
9. Саломов Ғ. Тил ва таржима. – Т.: Фан, 1996.
10. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. – Т.: Давлат илмий нашриёти, 2003. - № 5.
11. Xodjayeva N. Hindiycha-o‘zbekcha, o‘zbekcha-hindiycha iboralar lug‘ati. T.: ToshDSHI, 2015.
12. Х.Х.Ҳамидов. Турк фразеологияси масалалари./ Монография. – Т.: “BAYOZ”, 2019.
13. कृश्न चन्दर। दादर पुल के बच्चे। नई दिल्ली-2013।

